

Polskie
Towarzystwo
Ekonomiczne

Zachodniopomorski
Uniwersytet Technologiczny

Tomasz Sobczak

Ekonomiści czytani, ale nie słuchani

**Działalność organów doradczych
przy Radzie Ministrów w Polsce
w latach 1957–2006**

KT

Wydawnictwo Key Text

Tomasz Sobczak

**Ekonomiści
czytani,
ale nie słuchani**

Polskie
Towarzystwo
Ekonomiczne

Zachodniopomorski
Uniwersytet Techniczny

Tomasz Sobczak

Ekonomiści czytani, ale nie słuchani

**Działalność organów doradczych
przy Radzie Ministrów w Polsce
w latach 1957–2006**

Wydawnictwo Key Text

Opracowanie graficzne okładki
Jacek Tarasiewicz

Redaktor
Alicja Dąbrowska-Nowacka

Opracowanie typograficzne
Anna Wojda

Recenzenci
Dr hab. Anna Ząbkowicz, prof. UJ
Prof. zw. dr hab. Stanisław Flejterski

Patronat
Polskie Towarzystwo Ekonomiczne

Wydanie publikacji finansowane przez
Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie

© Copyright by **Wydawnictwo Key Text**

ISBN: 978-83-87251-01-7

Warszawa 2013

Realizacja wydawnicza:
Wydawnictwo Key Text sp. z o.o.
ul. Sokołowska 9, lok. 410, 01-142 Warszawa
tel. 022 632 11 36, faks wew. 212
www.keytext.com.pl
wydawnictwo@keytext.com.pl

Spis treści

Przedmowa (<i>Tadeusz Kowalik</i>)	7
Wprowadzenie	9
1. Rada Ekonomiczna przy Radzie Ministrów (1957–1961)	19
1.1. Ukonstytuowanie i kalendarium	19
1.2. Dorobek Rady.....	30
1.3. Ocena	33
2. Konsultacyjna Rada Gospodarcza (1982–1989).....	47
2.1. Ukonstytuowanie i kalendarium	47
2.2. Dorobek Rady.....	55
2.3. Ocena	59
3. Rada Ekonomiczna przy Prezesie Rady Ministrów (1989–1991)	69
3.1. Ukonstytuowanie i kalendarium	69
3.2. Dorobek Rady.....	79
3.3. Ocena	82
4. Rada Strategii Społeczno-Gospodarczej (1994–2006).....	87
4.1. Ukonstytuowanie i kalendarium.....	87
4.2. Dorobek Rady.....	94
4.3. Ocena.....	101
5. Refleksje ekonomistów na temat ich działalności doradczej.....	107
Podsumowanie	125
Załączniki	135
Bibliografia	153
Indeks nazwisk	157

Przedmowa

Chętnie korzystam z możliwości napisania kilku uwag do bardzo interesującej książki Tomasza Sobczaka. Wyostrenie bowiem pewnych spraw może się przyczynić do usprawnienia procesu doradczego w przyszłości.

Opisując działalność zorganizowanych ciał doradczych rządu na przestrzeni półwiecza, Autor nie mógł podjąć rozległego i arcytrudnego zadania merytorycznej analizy tego, co one władzom (nie tylko rządowi) proponowały, i co z tym uczyniły. Co stało się przedmiotem ich krytyki i jakie były jej rządowe losy. Wybrał więc zgrabną metodę narracji za pomocą licznych, na ogół świetnie dobranych wypowiedzi zarówno członków owych rad, jak i obserwatorów zewnętrznych. Czyta się dzięki temu płynnie.

Wniosek ogólny – zarówno wielu cytowanych wypowiedzi, jak i Autora – jest dobrze znany. Doradcy z reguły nie są słuchani. Z pewnością znajduje w tym wyraz dobrze znana tendencja (niemal) każdej władzy do autoizolacji. Ale nie tylko. W takim zestawieniu akademicy ekonomiści-doradcy wypadają, nie zawsze zasłużenie, za dobrze. Powstaje wrażenie, że oto oni dobrze wypełniają swój obowiązek, a winni pozostają politycy. A przecież ekonomiści, wchodząc do kolejnych gabinetów, stają się politykami o tych samych skłonnościach. Pole obserwacji jest dość duże, bo nigdy w historii Polski nie było we władzach tylu profesorów, co w gabinetach rządowych ostatnich dwudziestu lat.

Powstaje zatem pytanie, czy do obowiązków owych rad nie powinno należeć śledzenie, analiza podejmowanych przez władze decyzji, towarzyszących im okoliczności, interesów i barier. Tak jak poddają swemu krytycznemu osądowi (zalety i) ułomności rynku, powinny analizować (zalety i) ułomności państwa. Doradca rządu spełnia z natury rzeczy pewną rolę polityczną, powinien więc swą wiedzę postrzegać także w kategoriach politycznych, występować jako reprezentant ekonomii *politycznej*, a nie wąskiej *economics*. Przecież ten nakaz przyświecał byłemu szefowi doradców Billa Clintona i wiceprezesowi Banku Światowego Josephowi Stiglitzowi, gdy uogólniał swe doświadczenie lapidarną frazą: „Trwały rozwój i trwałe reformy opierają się na ideach, interesach i koalicjach”¹. Jeśli więc ekonomiści chcą być lepiej słuchani, to muszą brać pod uwagę owe idee, koalicje, interesy, a nie działać na podobieństwo uczonego-eksperta instruującego budowniczych mostu.

Druga moja uwaga ma charakter bardziej osobisty. We wszystkich trzech kadencjach byłem członkiem Rady Strategii Społeczno-Gospodarczej. Wchodząc do tak licznego, zwłaszcza w ostatniej kadencji, grona o charakterze pluralistycznym, zawiera się pewną niepisaną umowę, akceptuje się fakt, iż końcowy rezultat niekoniecznie odzwierciedla pogląd danego członka, a niekiedy nawet wyraża się milczą-

¹ J. Stiglitz, *Development thinking at the Millennium*, w: *Annual World Bank Conference on Development Economics 2000*, red. B. Pleskovic, N. Stern, World Bank, Washington D.C., 2001, s. 30.

cą zgodę na zignorowanie żelaznych argumentów faktograficznych. Czytając jednak książkę Sobczaka, dochodzę do wniosku, że wejście do takiego gremium oznacza również mimowolne poddanie się pewnej autocenzurze. Poczucie pewnej wspólnoty sprawia, że nie chcąc być nadmiernie uciążliwym, wygładza się swoje poglądy.

Od 1996 r. głosiłem pogląd, że Polska stworzyła sobie jeden z najbardziej niesprawiedliwych ustrojów społeczno-ekonomicznych w Europie drugiej połowy XX wieku, a polską rewolucję określałem jako mieszczańsko-epigońską. Nie znalazłem jednak okazji, by powiedzieć to na forum Rady. Nie zabiegałem, by do obiegu oficjalnego wprowadzić takie pojęcia, jak sprawiedliwość społeczna czy dystrybutywna. Jak wyrzut sumienia traktuję fakt, że dopiero dwaj uczeni niemieccy ukazali pod tym względem skrajnie złe miejsce Polski w łonie 30 krajów należących do OECD. Chodzi o *Indeks Sprawiedliwości Społecznej* autorstwa Merkel i Giebler². Indeks ich opiera się na siedmiu kryteriach porównawczych: środki przeciwdziałające biedzie (*poverty prevention*), edukacja, funkcjonowanie rynku pracy, wydatki społeczne na zdrowie i spójność, podział dochodu narodowego, sprawiedliwość międzygeneracyjna oraz polityka antydyskryminacyjna. Każdemu kryterium przypisane są pewne wartości; najwyższe – trzem pierwszym. Według tej miary wszystkie kraje skandynawskie osiągają wartości najwyższe. Potem znajdują się zachodnie kraje kontynentu europejskiego, a za nimi Słowacja (14. miejsce), Czechy (15), Węgry (16). Natomiast Polska uplasowała się dopiero na dwudziestym szóstym miejscu – gorszym nawet niż wszystkie kraje anglosaskie, w tym Wielka Brytania (21) oraz USA (24). Ta sytuacja, w odpowiednim czasie opisana, powinna była stać się przedmiotem analizy, jeśli nie publicznych protestów. A domaganie się zmniejszenia przepaści między Polską i innymi krajami środkowo-południowej Europy o podobnej przeszłości i podobnym poziomie rozwoju, byłoby bardziej przekonujące niż podobny postulat w odniesieniu do bogatych krajów skandynawskich.

Tadeusz Kowalik

Warszawa, styczeń 2012

² W. Merkel, H. Giebler, *Measuring Social Justice and Sustainable Governance in the OECD*, in Stiftung Bertelsmann (ed.), *Sustainable Governance Indicators*, Gütersloh 2009.

*Doradzanie rządowi ma sens tylko wówczas,
gdy równocześnie doradza się społeczeństwu³.*

Friedrich von Hayek

Wprowadzenie

W dziejach Polski XX i początku XXI wieku najwyższy organ władzy wykonawczej – Prezes Rady Ministrów – powoływał liczne organy doradcze, skupiające osoby posiadające wiedzę ekspercką. Rady te prowadziły działalność doradczą, w ramach której formułowano propozycje dotyczące kierunków polityki społeczno-gospodarczej i opiniowano projekty związane z realizacją tej polityki. Szczególną rolę należy przypisać ekonomicznym organom doradczym powoływanym przez Prezesa Rady Ministrów.

Obecność ekonomistów w organach doradczych przy Radzie Ministrów można wiązać z rolą ekonomisty jako eksperta. Edward Lipiński pisał, że ekonomista to ekspert, posiadający umiejętność przygotowywania przesłanek „prawidłowych decyzji dla kierowników wszystkich szczebli gospodarki”⁴. Funkcja eksperta jest według niego „(...) niesłychanie odpowiedzialna i trudna. Odpowiedzialna – bo od dobrego jej wykonania zależy dobre kierowanie gospodarką, a zatem i prawidłowe jej funkcjonowanie. Trudna – między innymi dlatego, że zjawiskiem nie mniej ważnym od znanego powszechnie «moralnego zużycia maszyn», jest «moralne zużycie nabytej wiedzy»”⁵. Lipiński zauważył także, że ekonomista jest poddawany stałemu naciskom, z jednej strony – niesłuchanie szybkiego tempa rozwoju nauki, a z drugiej – zmieniającego się samego życia.

Należy wspomnieć, że niektórzy ekonomiści, np. Tadeusz Kowalik⁶, uznają system instytucji doradztwa ekonomicznego – obok ekonomii stosowanej – za ogniwo pośrednie między teorią ekonomii a polityką gospodarczą.

W jakimś stopniu powołanie organu doradczego miało być dowodem na istnienie współpracy rządów ze społeczeństwem, a w zasadzie z jego elitami. Fakt powołania takiego gremium ekspertów był jednym z wielu sygnałów mających świadczyć o tym, że polityka społeczno-ekonomiczna państwa to efekt m.in. konsultacji władz z przedstawicielami różnych środowisk. Można przyjąć, że rząd podejmował działania ukierunkowane na uzyskanie społecznej akceptacji dla własnych planów społeczno-gospodarczych. Warto zaznaczyć, że członkostwo w radach doradczych było przez niektórych ekonomistów – pozostających w opozycji do opcji politycznej sprawującej w danym

³ Jan Mujżel autorstwo tego cytatu przypisuje Friedrichowi von Hayekowi. Poglądu tego nie podziela Jerzy Osiatyński, według którego słowa te wypowiedział Michał Kalecki.

⁴ E. Lipiński, *Problemy, pytania, wątpliwości. Z warsztatu ekonomisty*, PWE, Warszawa 1981, s. 31.

⁵ Tamże.

⁶ T. Kowalik, *Doświadczenie ogniwa pośredniego*, „Życie Gospodarcze” 1963, nr 4, s. 2.

I. Rada Ekonomiczna przy Radzie Ministrów (1957–1961)

I.1. Ukonstytuowanie i kalendarium

Działalność i dorobek Rady Ekonomicznej nie był przedmiotem samodzielnego monograficznego opracowania. O Radzie – jako zagadnieniu pobocznym – pisali najczęściej ekonomiści i historycy. Najobszerniej działalność Rady została przedstawiona przez ekonomistę Kazimierza Formelę, który w swojej rozprawie doktorskiej scharakteryzował koncepcję funkcjonowania gospodarki centralnie planowanej w pracach tego organu doradczego³². W jednym z rozdziałów opisał genezę powstania Rady, przedstawił skład I kadencji Rady, jej strukturę i program prac³³. Autor skoncentrował się na omówieniu dorobku Rady I kadencji, z naciskiem położonym na pierwszy rok jej działalności. Zestaw archiwaliów, wykorzystanych przez Formelę, zamyka protokół posiedzenia Rady z 14 listopada 1960 roku³⁴. Praca Formeli zawiera analizę dorobku I RE w kontekście funkcjonowania gospodarki centralnie planowanej w Polsce do końca lat 50. ubiegłego wieku.

Z reguły w pracach z historii gospodarczej Polski nawiązuje się do dorobku I RE³⁵. Najczęściej wskazuje się w nich na wydarzenia z października 1956 r. i na II Zjazd Ekonomistów Polskich jako na czynniki sprawcze powołania Rady. Autorzy tych opracowań wspominają o dokumentach opracowanych przez to gremium, w których zawarto propozycje kierunków reformowania polskiej gospodarki.

Powołanie w 1957 r. Rady Ekonomicznej przy Radzie Ministrów było wynikiem zarówno pogarszających się materialnych warunków życia społeczeństwa (m.in. rosnące problemy z zaopatrzeniem rynku w podstawowe artykuły, wzrost cen, spadek płac robotników, pogarszające się warunki pracy), jak i zmiany atmosfery życia politycznego. Na fali wydarzeń z czerwca 1956 r. doszło do częściowej zmiany ekipy sprawującej władzę w Polsce. W efekcie wewnątrzpartyjnych sporów pomiędzy tzw. ortodoksyjną i nacjonalistyczną frakcją natolińczyków a liberalną grupą puławian do władzy doszedł Władysław Gomułka, któremu po 1948 r. ograniczono swobodę poruszania się i kontaktowania z otoczeniem. Nowe kierownictwo partii z I sekretarzem KC PZPR Gomułką na czele skoncentrowało się na łagodzeniu niedomagań systemu centralnego planowania, głównie zaś na sterowaniu gospodarką i tworzeniu warunków do poprawy stopy życiowej społeczeństwa. W atmosferze potrzeby m.in. polityki gospodarczej (odrzućcie wzorca radzieckiego w kierowaniu gospodarką) kierownictwo partii, zgodnie z oczekiwaniami środowiska ekonomicznego, dojrzało m.in. do powołania ekonomicz-

³² K. Formela, *Koncepcja funkcjonowania...*, jw.

³³ Tamże, s. 55–72

³⁴ Tamże, s. 144–149.

³⁵ J. Kaliński, Z. Landau, *Gospodarka Polski w XX wieku*, PWE, Warszawa 1998, s. 253; J. Skoldarski, *Zarys historii gospodarczej Polski*, WN PWN, Warszawa 2005, s. 424–426.

nego organu doradczego, który miał wspomagać ówczesny ośrodek dyspozycji politycznej w opracowaniu kierunków zmian modelu gospodarczego³⁶.

Środowisko ówczesnych ekonomistów kilkakrotnie zgłaszało propozycje utworzenia organów doradczych lub eksperckich, które zgłaszałyby wnioski dotyczące poprawy funkcjonowania ówczesnego systemu gospodarczego. Włodzimierz Brus, Józef Pajestka, Henryk Fiszel, Bohdan Gliński, Kazimierz Łaski i Zofia Morecka w liście z 3 maja 1956 r. do władz partyjnych przedstawili projekt pilnego powołania „specjalnej kilkunastoosobowej komisji ekonomistów (naukowców i praktyków wysokiego szczebla), którzy całkowicie poświęciliby się (...) w oparciu o istniejące placówki naukowe i aparat gospodarczy” pracy „(...) nad funkcjonowaniem naszego systemu gospodarczego i metodami planowego kierowania na tle analizy wyników sześciolatki i głównych proporcji planu pięcioletniego”³⁷. Autorzy tego listu wskazali, że komisja ta pracowałaby przez kilka lat, ale tymczasem zgłaszałyby wnioski cząstkowe dotyczące podejmowanych prac³⁸.

Rada Ekonomiczna powołana w 1957 r. to efekt społecznej inicjatywy ówczesnego środowiska ekonomicznego, które domagało się powołania takiego organu doradczego. Powstała ona w wyniku realizacji przez ówczesne władze rządowe jednego z wielu postulatów II Zjazdu Ekonomistów Polskich, który odbył się w dniach 7–10 czerwca 1956 roku w Warszawie. W czasie dyskusji podczas tego zjazdu Piotr Ehrlich, delegat oddziału PTE z Katowic, zaproponował utworzenie gremium doradczego. Propozycja Ehrlicha³⁹ – jak zauważył T. Kowalik – była silnie związana z projektem zgłoszonym przez Józefa Popkiewicza z Wrocławia, który postulował utworzenie Społecznej Komisji Ankietowej.

Uzasadnienia zgłaszanych postulatów dotyczących utworzenia organu eksperckiego, zwłaszcza postulatu Popkiewicza, były w odczuciu Kowalika, uważnego obserwatora życia społeczno-gospodarczego w Polsce, wyrazem nieufności wobec przyszłej Rady Ekonomicznej i wynikiem problemów związanych z jej powołaniem. Kowalik przywołał wypowiedź Popkiewicza: „(...) jeśli mój wniosek zostanie zrozumiany jako votum nieufności do władz, to ja do tego właśnie zmierzałem”⁴⁰. Jak

³⁶ Więcej informacji o politycznym, społecznym i gospodarczym kontekście powstania I RE zawierają liczne na rynku polskim syntezy dziejów politycznych Polski po 1945 r. i opracowania z zakresu historii gospodarczej PRL. Z bogatej listy takich opracowań kwestie te przedstawia m.in.: A.L. Sowa, *Historia polityczna Polski 1944–1991*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 2011, s. 193–288; R. Kaczmarek, *Historia Polski 1914–1989*, WN PWN, Warszawa 2010, s. 616–620; A. Zawistowski, *Polska Ludowa. Wzrost podporządkowany doktrynie politycznej*, w: *Polskie osiągnięcia gospodarcze*, red. nauk. J. Kaliński, WAIp, Warszawa 2010; W. Roszkowski, *Przekształcenia społeczne i gospodarcze w Polsce w latach 1944–1989*, w: *PRL od lipca 44 do grudnia 70*, red. K. Persak, P. Machcewicz, Bellona, Warszawa 2010, s. 81–106; M. Bałtowski, *Gospodarka socjalistyczna w Polsce*, WN PWN, Warszawa 2009, s. 188–205, 328–345; W. Morawski, *Dzieje gospodarcze Polski*, Difin, Warszawa 2010, s. 240–267.

³⁷ T. Kowalik, *Ekonomiści wobec ruchów...*, jw., s. 35–36.

³⁸ Tamże.

³⁹ Tamże.

⁴⁰ Tamże, s. 36.

2. Konsultacyjna Rada Gospodarcza (1982–1989)

2.1. Ukonstytuowanie i kalendarium

Lata siedemdziesiąte XX w. w polskiej gospodarce to okres stopniowo nasilających się problemów społeczno-gospodarczych, które od początku 1980 r. były źródłem eskalacji konfliktu politycznego pomiędzy partią rządzącą – PZPR, a nowo powstałym, szybko rosnącym w siłę i niezależnym od władz ruchem związkowym. Niezadowolony z warunków życia ogółu społeczeństwa było swoistym i skutecznym kołem zamachowym wzrostu społecznego poparcia dla działaczy NZSS „Solidarność”, a w szczególności dla ówczesnego jej przywódcy Lecha Wałęsy.

Od początków ósmej dekady ubiegłego wieku w Polsce coraz śmielej zaczęto mówić o poważnym kryzysie gospodarczym, którego dokuczliwymi objawami dla społeczeństwa były – już od 1975 r. – braki rynkowe podstawowych artykułów żywnościowych, m.in. z powodu niewydolności państwowego zaopatrzenia i niekorzystnej struktury własnościowej polskiego rolnictwa (uprzywilejowana pozycja państwowych gospodarstw rolnych w porównaniu do gospodarstw indywidualnych, m.in. w obszarze zaopatrzenia w środki produkcji), nieskutecznej reglamentacji artykułów konsumpcyjnych, postępującej dekapitalizacji majątku narodowego czy też słabnącej pozycji konkurencyjnej polskich produktów przemysłowych.

Problemy natury gospodarczej i wewnątrzpartyjna walka o przywództwo w państwie negatywnie wpływały na społeczną legitymację ówczesnych władz, które poszukiwały skutecznych sposobów na złagodzenie skutków kryzysu, osiągnięcie równowagi gospodarczej i wejście na ścieżkę wzrostu oraz rozwoju gospodarczego w długim okresie. Zarówno członkowie Biura Politycznego i Komitetu Centralnego PZPR, jak i większość aktywnych członków partii byli przekonani, że postępujący kryzys wzmacnia stronę opozycyjną i osłabia ich pozycję polityczną. W celu odwrócenia niekorzystnej tendencji w rozkładzie sił, ówczesne władze zwróciły uwagę na dorobek i potencjał doradczy środowisk naukowych, w tym głównie na ekonomistów, w zakresie uzyskania pomocy w opracowaniu zarówno rządowego programu reform gospodarczych w 1981 r., jak i mechanizmów jego wdrożenia. Konsultacyjna Rada Gospodarcza powstała właśnie w atmosferze usilnych zabiegów ówczesnej władzy zmierzających do odzyskania zaplecza i poparcia społecznego¹⁹³.

¹⁹³ Więcej informacji o sytuacji politycznej, społecznej i gospodarczej przełomu lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych ubiegłego wieku – oprócz przywołanych opracowań na początku poprzedniego rozdziału – przynosi także lektura prac, zob. m.in.: P. Bożyk, *Marzenia i rzeczywistość, czyli anatomia polskiego kryzysu*, PIW, Warszawa 1983; M. Mazurek, *Spoleczeństwo kolejki. O doświadczeniach niedoboru 1945–1989*, Wydawnictwo TRIO, Warszawa 2010; M. Bałtowski, M. Miszewski, *Transformacja gospodarcza w Polsce*, WN PWN, Warszawa 2006 czy dzieło zbiorowe *U źródeł polskiego kryzysu. Społeczno-ekonomiczne uwarunkowania rozwoju gospodarczego Polski w latach osiemdziesiątych*, jw. Na uwagę – w tym przedmiocie – za-

Konsultacyjna Rada Gospodarcza (KRG) została powołana 1 kwietnia 1982 r. przez prezesa Rady Ministrów Wojciecha Jaruzelskiego, a jej rzeczywistym twórcą i pomysłodawcą był Czesław Bobrowski. Ekonomista ten, kierując pracami Rady, korzystał z własnych doświadczeń związanych z pracą w charakterze wiceprzewodniczącego Rady Ekonomicznej z 1957 roku. Osoba Bobrowskiego w początkowych latach tak zdominowała Radę, że powszechnie mówiono o niej jako o radzie lub komisji Bobrowskiego¹⁹⁴. Zdzisław Sadowski – wiceprzewodniczący, a następnie przewodniczący tego gremium doradczego – ujął to następująco: „Nawiązywała jakby do tradycji dawnej Rady Ekonomicznej, ale tym razem była to już bardzo wyraźnie Rada Bobrowskiego”¹⁹⁵.

Rada była jedną z kilku utworzonych wówczas instytucji społecznych; w tym czasie działała m.in. Rada Społeczno-Gospodarcza przy Sejmie i Narodowa Rada Kultury. Organy te – jak zauważa Mieczysław Rakowski, wicepremier rządu Jaruzelskiego i ostatni premier PRL – „miały tworzyć szerokie płaszczyzny porozumienia się władzy ze społeczeństwem”¹⁹⁶.

W skład KRG wchodził wybitni przedstawiciele nauki, środowisk intelektualnych i gospodarki, powoływani przez Prezesa RM na okres roku, z możliwością przedłużenia na następne lata. Paweł Bożyk pisze, że KRG miała być organem reprezentującym „całe środowisko intelektualne, nie tylko ekonomiczne”¹⁹⁷.

Wspomniany wyżej Mieczysław Rakowski utrzymał w swoich dziennikach wypożyczone Bobrowskiego, w której przyrównał skład Rady Ekonomicznej powołanej w 1957 r. do składu KRG¹⁹⁸. Ten wybitny działacz gospodarczy zwrócił uwagę, że w I RE „(...) byli ekonomiści o wielkich nazwiskach: Michał Kalecki, Kazimierz Secomski (który wtedy przeżywał czasy swojej świetności), Włodzimierz Brus, a teraz?”¹⁹⁹. Bobrowski wymienił dwie przyczyny spadku „poziomu” ekonomistów zaproszonych do KRG: „Po pierwsze, nie ma Żydów, a Żydzi zawsze są elementem niespokojnym, wnoszącym wiele ciekawych myśli. Są to umysły bardzo żywe. A po drugie, jest to pierwsze pokolenie inteligencji. Tamte wielkie nazwiska to byli ludzie wychowani w okresie międzywojennym, pochodzący ze środowisk inteligenckich, a obecni inteligenści są po prostu słabi”²⁰⁰.

sługują wspomnienia Władysława Baki, Waldemara Kuczyńskiego, Zdzisława Sadowskiego czy dzienniki Mieczysława F. Rakowskiego (dane bibliograficzne tych interesujących prac Czytelnik znajdzie w spisie literatury niniejszej pracy). Mieczysław F. Rakowski jest także autorem dwuczęściowych wspomnień, w których ukazał kulisy m.in. negocjacji z przedstawicielami „Solidarności” w latach 1980–1981 (M.F. Rakowski, *Czasy nadziei i rozczarowań*, t. I i II, Czytelnik, Warszawa 1985–1987).

¹⁹⁴ M. Rakowski, *Dzienniki polityczne 1981–1983*, Iskry, Warszawa 2004, s. 344; tegoż, *Dzienniki polityczne 1984–1986*, Iskry, Warszawa 2005, s. 128.

¹⁹⁵ Z. Sadowski, *Przez ciekawe czasy. Rozmowy z Pawłem Kozłowskim o życiu, ludziach i zdarzeniach*, PTE, INE PAN, Warszawa 2011, s. 161.

¹⁹⁶ M. Rakowski, *Jak to się stało*, Polska Oficyna Wydawnicza BGW, Warszawa 1991, s. 74.

¹⁹⁷ P. Bożyk, *Kto winien?...*, jw., s. 81.

¹⁹⁸ M. Rakowski, *Dzienniki polityczne 1981–1983...*, jw., s. 226–227.

¹⁹⁹ Tamże, s. 227.

²⁰⁰ Tamże.

3. Rada Ekonomiczna przy Prezesie Rady Ministrów (1989–1991)

3.1. Ukonstytuowanie i kalendarium

Implementacja założeń pierwszej reformy gospodarczej ogłoszonych w styczniu 1981 r. (m.in. znanych „trzech S” – samodzielność, samorządność, samofinansowanie) i założeń tzw. II etapu reformy gospodarczej z kwietnia 1987 r., nie przyczyniła się do poprawy sytuacji gospodarczej w Polsce. Już od 1985 r. zarówno we władzach państwa, jak i w środowisku ekonomistów narastało przekonanie, że nie ma możliwości skutecznego zreformowania ówczesnego systemu gospodarczego i jedynym wyjściem są głębokie zmiany w kierunku stworzenia nowego ustroju społeczno-politycznego i nowego systemu gospodarczego. O nieskuteczności reformowania gospodarki socjalistycznej świadczy chybiona próba tzw. operacji cenowo-dochodowej, która zamiast zakładanego powrotu do równowagi rynkowej, przyczyniła się do rozkręcenia spirali inflacyjnej.

Brak politycznego (partyjnego) poparcia dla radykalnego programu reform i powszechne oczekiwanie na poprawę sytuacji gospodarczej zmusiły ówczesne władze do podjęcia rozmów z opozycją. Wynikiem tego były obrady Okrągłego Stołu. W jego ramach m.in. ukonstytuował się zespół do spraw gospodarki i polityki społecznej, pracami którego kierowali zamiennie Władysław Baka, reprezentujący stronę rządową, i Witold Trzeciakowski, jako przedstawiciel strony solidarnościowej. To właśnie efektem prac tego zespołu były podstawowe założenia przejścia z gospodarki centralnie planowanej do gospodarki wolnorynkowej.

W tym miejscu warto zauważyć, że ostatni rząd PRL z Mieczysławem F. Rakowskim jako premierem, wprowadził w życie kilka pozytywnych aktów prawnych, zmieniających zasadniczo instytucjonalne uwarunkowania gospodarowania. Na szczególną uwagę w tym kontekście zasługuje korzystna dla drobnych przedsiębiorców ustawa o działalności gospodarczej, czy też ustawa umożliwiająca komercjalizację niektórych przedsiębiorstw. Rząd Rakowskiego doprowadził także do uwolnienia cen artykułów żywnościowych (tj. ich urynkwienia); decyzja ta w krótkim czasie – bo w okresie kilku tygodni – spowodowała zapełnienie do tej pory stale pustych półek sklepowych, ale także walnie przyczyniła się do hiperinflacji na przełomie lat 1989/1990.

4 czerwca 1989 r. wybory do Sejmu przegrała PZPR i misję powołania pierwszego niekomunistycznego rządu po 1945 r. otrzymał Tadeusz Mazowiecki, który świadom problemów związanych z budową nowego systemu gospodarczego, podjął m.in. decyzję o powołaniu zespołu doradców w postaci Rady Ekonomicznej. Na forum Rady dochodziło do wymiany poglądów między jej członkami a przedstawicielami ówczesnego rządu w kwestii założeń i realizacji pakietu ustaw, składających się na

tw. plan Balcerowicza. Plan ten – realizowany od stycznia 1990 r. – zapoczątkował proces wdrażania nowego systemu: gospodarki wolnorynkowej³⁰³.

Rada została powołana 20 listopada 1989 r. przez premiera Mazowieckiego, który jeszcze we wrześniu tego samego roku zapowiedział utworzenie tego organu doradczego. W tym samym czasie powołał na organizatora i przewodniczącego Rady oraz jej członka prof. Witolda Trzeciakowskiego. Rada została utworzona jako samodzielny organ doradczy i opiniodawczy przy Radzie Ministrów i przy prezesie Rady Ministrów. Miała zapewniać prawidłowy wybór kierunków i instrumentów polityki gospodarczej rządu, a także bezstronną naukową ocenę wyników tej polityki³⁰⁴. Jak wynika z zapisów uchwały powołującej ten organ doradczy, Rada z własnej inicjatywy lub na wniosek rządu albo premiera miała przygotowywać i prezentować stanowiska dotyczące kluczowych problemów polityki gospodarczej i społecznej. Rada miała też przeprowadzać okresowe oceny – uzupełniane wnioskami – stanu gospodarki, kierunków rozwoju sytuacji ekonomicznej oraz analizować działania podejmowane przez organa podległe Radzie Ministrów. Opracowane przez Radę oceny, stanowiska, komentarze i wnioski miały być przedstawiane premierowi. Należy podkreślić, że Rada mogła je podawać także do wiadomości publicznej. Uchwała o powołaniu Rady nałożyła na ministrów i kierowników administracji rządowej obowiązek współpracy z tym organem, zwłaszcza w zakresie udostępniania jej materiałów informacyjnych oraz projektów przygotowywanych decyzji i programów³⁰⁵.

W uchwale jest zapis, że członkowie Rady powinni podczas jej pracy zajmować stanowisko w swoim własnym imieniu³⁰⁶. Warto zauważyć, że ten zapis stał się przedmiotem szerokiej dyskusji. Rada mogła powoływać zespoły składające się z członków Rady, a w ramach tych zespołów nawiązywać współpracę z doradcami i rzeczoznawcami.

Tryb pracy Rady, wyboru zastępcy przewodniczącego oraz zasady tworzenia zespołów Rady określał jej regulamin, ustalony przez Radę i zatwierdzony przez premiera Mazowieckiego.

Tadeusz Mazowiecki na posiedzeniu inauguracyjnym Rady stwierdził, że bardzo liczy na jej opinie dotyczące zarówno spraw bieżących (np. programu gospodarcze-

³⁰³ Więcej informacji o uwarunkowaniach historycznych transformacji ustrojowej, zapoczątkowanej zmianami politycznymi w 1989 r., dostarczają m.in. – prace Tadeusza Kowalika: *WWW.POLSKATRANSFORMACJA.PL* i *Systemy gospodarcze. Efekty i defekty reform i zmian ustrojowych*, opracowanie Macieja Bałtowskiego i Macieja Miszewskiego *Transformacja gospodarcza w Polsce* czy wywiad Jerzego Baczyńskiego z Leszkiem Balcerowiczem pt. *800 dni. Szok kontrolowany*. Ważnym źródłem informacji na ten temat są spisane wspomnienia uważnych obserwatorów – i niekiedy krytyków – polskiej drogi przeobrażeń ustrojowych takich osób, jak: W. Baka, W. Kuczyński, Z. Sadowski czy M.F. Rakowski (dane bibliograficzne do wymienionych w tym przypisie prac Czytelnik znajdzie w spisie literatury niniejszej pracy). Szczegółowo genezę i przebieg transformacji polskiej w pierwszych latach 90. ubiegłego wieku przedstawił Janusz Kaśliński w pracy *Transformacja gospodarki polskiej w latach 1989–2004*, SGH, Warszawa 2009.

³⁰⁴ Uchwała Nr 154 Rady Ministrów z dnia 20 listopada 1989 r. w sprawie powołania Rady Ekonomicznej (Monitor Polski z 1989 r. nr 39, poz. 306).

³⁰⁵ Tamże, §4, pkt. 1.

³⁰⁶ Tamże, §6, pkt. 1.

4. Rada Strategii Społeczno-Gospodarczej (1994–2006)

4.1. Ukonstytuowanie i kalendarium

Na fali krytyki negatywnych skutków realizacji przyjętego programu transformacji gospodarczej (m.in. wzrostu bezrobocia i ubóstwa oraz wykluczenia znacznych grup społecznych) przedterminowe wybory parlamentarne w 1993 r. wygrał Sojusz Lewicy Demokratycznej. Polityka społeczno-gospodarcza rządu koalicyjnego SLD-PSL polegała na kontynuowaniu i umacnianiu kierunków transformacji wyznaczonych przez solidarnościowe ekipy rządowe, a także na korekcie niektórych rozwiązań, przyjętych na początku przemian systemowych, w kierunku zmniejszenia społecznych kosztów planu Balcerowicza. W tej ekipie rządowej początkowo funkcję ministra finansów pełnił Marek Borowski, a od kwietnia 1994 r. Grzegorz W. Kołodko, który po objęciu stanowiska wicepremiera i ministra finansów – wdrażał założenia średniookresowej strategii rozwoju społeczno-gospodarczego Polski, znanej powszechnie jako *Strategia dla Polski*. Dokument ten, opracowany przez Kołodkę i jego ekspertów, zakładał kontynuację transformacji ustrojowej w kierunku stworzenia stabilnego systemu gospodarczego i zmniejszenia społecznych kosztów tejże transformacji.

W literaturze przedmiotu politykę społeczno-gospodarczą rządu SLD i PSL z lat 1993–1997 określa się jako „małą stabilizację”, której efektem była poprawa warunków życia społeczeństwa i gospodarowania, ale także spowolnienie tempa reform ustrojowych, zwłaszcza procesów prywatyzacji i zmian strukturalnych rolnictwa. Niektórzy ekonomiści i historycy wskazują, że ówczesny rząd pracował nad prospołecznym wariantem gospodarki rynkowej³⁸⁸.

Należy zauważyć, że 21 października 1993 r. Grzegorz Kołodko przedstawił ówczesnemu premierowi Waldemarowi Pawlakowi 44 tezy dotyczące kształtowania polityki gospodarczej. W tezie 36 wskazał na potrzebę istnienia zaplecza doradczego dla rządu. „W tym celu należy pilnie reaktywować Konsultacyjną Radę Gospodarczą jako niezależne gremium ekspertów analizujących politykę gospodarczą państwa i sugerujących alternatywne rozwiązania”³⁸⁹. Uważał, że skład Rady powinien być reprezentatywny dla środowiska ekonomistów. Rada powinna być „wykorzystana

³⁸⁸ Problemy uwarunkowań historycznych okresu 1993–1997 były przedmiotem m.in. pracy Wacława Wilczyńskiego pt. *Dylematy polityki ustrojowej*, w: *Polska transformacja i jej przyszłość*, red. nauk. E. Mączyńska, PTE, Warszawa 2007, s. 159–160, czy dwóch prac Janusza Kalińskiego: *Wzrost w warunkach transformacji ustrojowej (1992–2008)*, w: *Polskie osiągnięcia gospodarcze*, red. nauk. J. Kaliński, WAIp, Warszawa 2010, s. 216 i *Transformacja gospodarki polskiej w latach 1989–2004*, SGH, Warszawa 2009.

³⁸⁹ G.W. Kołodko, *Strategia dla Polski*, Poltext, Warszawa 1994, s. 29–30.

także do komunikacji społecznej oraz działalności edukacyjnej w zakresie społeczno-gospodarczym³⁹⁰.

Warto podkreślić, że Kołodko w tezie 36 bezpośrednio nawiązał do Konsultacyjnej Rady Gospodarczej powołanej, jak już wspomniano, przez Wojciecha Jaruzelskiego 1 kwietnia 1982 r., a nie do Rady Ekonomicznej z lat 1989–1991. Należy zauważyć, że Kołodko brał udział w pracach tej ostatniej. Być może jego osobiste negatywne doświadczenia, związane z udziałem w pracach RE, zdecydowały o „reaktywacji” organu doradczego właśnie na podobieństwo KRG.

Inne nawiązania historyczne znajdujemy we wspomnieniach o profesorze Janie Mujżelu autorstwa Stefana Krajewskiego i Elżbiety Mączyńskiej³⁹¹. Według nich powołanie RSSG „(...) stanowiło nawiązanie do tradycji funkcjonującej po 1956 r. Rady Ekonomicznej pod przewodnictwem prof. Cz. Bobrowskiego oraz Rady Ekonomicznej powołanej przy rządzie Tadeusza Mazowieckiego, kierowanej przez prof. J. Trzeciakowskiego”³⁹².

Pierwsza kadencja RSSG to lata 1994–1997, druga – lata 1997–2002, zaś trzecia a zarazem ostatnia trwała do marca 2006 roku. Skład Rady w kolejnych kadencjach określały m.in. następujące zarządzenia: premiera Waldemara Pawłaka z 26 stycznia 1995 r., premiera Włodzimierza Cimoszewicza z 25 lutego 1997 r., premiera Jerzego Buzka z 26 maja 1998 r. oraz premiera Leszka Millera z 13 lutego 2002 roku. Rada Strategii Społeczno-Gospodarczej została rozwiązana przez premiera Kazimierza Marcinkiewicza 3 marca 2006 roku.

Podczas posiedzenia inauguracyjnego RSSG premier Pawlak zapewniał, że jego rząd będzie „respektował” jej organizacyjną i programową autonomię i że będzie otwarty na wszelkie uwagi i opinie krytyczne odnośnie do wszystkich istotnych kwestii dotyczących państwa, a zwłaszcza dotyczących strategii rozwoju Polski. Pomyślnie ocenił również rolę Rady. Wskazał, że RSSG powinna skupiać swą uwagę „na tych problemach zawartych w «Strategii dla Polski», które dotyczą wyzwań rozwojowych i celów transformacji ustrojowej oraz międzynarodowych i społecznych uwarunkowań realizacji rządowego programu gospodarczego”³⁹³. Zwrócił uwagę na możliwość współdziałania Rady także ze środowiskiem przedsiębiorców i kadry zarządzającej³⁹⁴.

Przewodniczący RSSG Jan Mujżel podkreślił, że autonomia tego organu doradczego – zarówno w doborze tematyki prac, jak i w sposobach realizacji celów, ustalania ocen i opinii – to konieczność³⁹⁵. Stwierdził, że rząd powinien raczej oczekiwać

³⁹⁰ Tamże.

³⁹¹ S. Krajewski, E. Mączyńska, *Wspomnienie o Profesorze Janie Mujżelu (1923–2006)*, „Gospodarka Narodowa” 2006, nr 7/8, s. 1–8. Tekst ten jest nieznacznie zmienioną wersją noty biograficznej, która ukazała się w pracy *Polska transformacja. Sukcesy i bariery. Refleksje z okazji jubileuszu Profesora Jana Mujżela*, red. M. Belka, S. Krajewski, E. Mączyńska, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2003, s. 5–12.

³⁹² Tamże, s. 7.

³⁹³ K. Szwarz, *Powołano Radę*, „Życie Gospodarcze” 1994, nr 28, s. 12.

³⁹⁴ Tamże.

³⁹⁵ Tamże.

5. Refleksje ekonomistów na temat ich działalności doradczej

Swego czasu Tadeusz Kowalik, wybitny badacz ustrojów gospodarczych i polskiej transformacji, który w latach osiemdziesiątych ubiegłego wieku był m.in. doradcą opozycji i uczestniczył w pracach wszystkich trzech kadencji RSSG, charakteryzując osobę Stanisława Gomułki, stwierdził, że nie był on doradcą usłużnym lub „malowanym”, ale „bardzo słuchanym”⁴⁸⁹. O tym, że Gomułka był słuchany, świadczy według Kowalika znaczne podobieństwo treści tzw. II planu Balcerowicza z 1998 r. do treści publikacji Gomułki („Był w nich zawarty w szczegółach, także w identycznych sformułowaniach”⁴⁹⁰). Ta szczególna pozycja Gomułki jako słuchanego, a tym samym wpływowego doradcy władzy, zainspirowała Kowalika do sformułowania następującego stwierdzenia: „(...) przecież akceptacje rad doradcy, a zwłaszcza ich istotny wpływ na proces decyzyjny, należą do rzadkości. Ta rzadkość to uporczywy refren we wspomnieniach ekspertów i doradców”⁴⁹¹.

Analiza działalności wybranych instytucji doradczych w Polsce z drugiej połowy XX i pierwszej dekady XXI wieku potwierdza powyższe twierdzenie Kowalika o rzadkich przypadkach istotnego wpływu doradców na decyzje rządów. Wszystkie zaprezentowane w tej pracy organy doradcze nie wpłynęły znacząco na realizowaną politykę gospodarczą poszczególnych ekip rządowych. Jest to powszechna opinia wielu osób i – co jest ważne – opinia sformułowana na podstawie zdobytego przez nie doświadczenia z pracy doradczej w ramach tych instytucji. Pogląd o nieskuteczności rad w kształtowaniu polityki gospodarczej potwierdza też Leszka Zienkowskiego z 2006 r., że były one instytucjami fasadowymi⁴⁹².

W 2007 r. Elżbieta Mączyńska, jako wieloletni sekretarz RSSG, mówiąc o dialogu rządu z przedstawicielami nauki i o praktyce likwidowania różnych instytucji doradczych, stwierdziła: „Ale z organizacjami doradczymi tak bywa. Władza może ich słuchać, ale nie musi”⁴⁹³. Pogląd wyrażony przez Mączyńską stale pojawiał się w wypowiedziach wielu ekonomistów, np. Czesława Bobrowskiego czy Jana Mujzela, którzy pracowali w kilku różnych radach.

Autorem interesujących opinii na temat skuteczności doradztwa i jego funkcji jest przywoływany w tej pracy wielokrotnie Czesław Bobrowski. W 1982 r. zauważył:

⁴⁸⁹ T. Kowalik *Przedmowa*, w: *Stanisław Gomułka i transformacja polska: Dokumenty i analizy 1968–1989*, Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2010, s. 15.

⁴⁹⁰ Tamże.

⁴⁹¹ Tamże.

⁴⁹² L. Zienkowskiego, *Komu Rada radzi...*, jw., s. 7.

⁴⁹³ E. Mączyńska, *O ekonomii i władzy*, rozmawiał A. Cymer, „Nowe Życie Gospodarcze” 2007, nr 11, s. 15.

„Doradca może być słuchanym od czasu do czasu. Gdyby był słuchany bez przerwy, stawałby się właściwie decydentem. A to nie byłoby dobre dla doradcy. Decydent bowiem jest obowiązany brać pod uwagę czynniki, których nie powinien brać pod uwagę doradca”⁴⁹⁴.

W wywiadzie z Pawłem Kozłowskim z 1985 r. Bobrowski podzielił się z czytelnikami kilkoma interesującymi konstatacjami dotyczącymi własnego bogatego doradztwa na rzecz różnych instytucji polskich i zagranicznych organów władzy⁴⁹⁵. Zauważył, że funkcje doradcze można pełnić indywidualnie, w zespole *ad hoc* i w zespole zinstytucjonalizowanym. Przez zespół zinstytucjonalizowany Bobrowski rozumie zespół trwały, jako instytucję o zmieniającym się składzie. Wymienione formy – sytuacje doradztwa – mają według niego tylko jedną wspólną cechę: „(...) opinie, krytyki, propozycje mają określonego adresata – władzę, tzn. zespół decydentów. Niejako ubocznie drugim adresatem może, ale nie musi, być opinia publiczna”⁴⁹⁶. Dalej Bobrowski stwierdził, że doradca powinien mieć dostęp do decydenta, gdyż to wynika z istoty funkcji doradcy. Sam dostęp, zdaniem tego ekonomisty, nie przesądza o skuteczności doradcy. Okazuje się, że bliskość doradcy i decydenta może niekorzystnie wpływać na jakość doradztwa. Zdarza się, że prowadzi „do utraty dystansu w ocenach, a w ostatecznym wyniku – do utraty niezależności”⁴⁹⁷.

W innym fragmencie tego interesującego wywiadu Bobrowski podkreślił, że doradca zachowuje niepomrotnie większą, niż polityk, niezależność. Kwestia niezależności doradcy dla Bobrowskiego ma znaczenie zasadnicze, gdyż „im bardziej doradca jest niezależny, tym jest lepszy, bardziej użyteczny”⁴⁹⁸. Wskazał różnice między doradcą a decydentem w zakresie działania – „(...) doradca ma prawo i obowiązek zajmować się całością problematyki, może tylko uchylać się od wyrażania swej opinii wobec szczegółów, natomiast nie istnieją dla niego dziedziny tabu. Jeśli zatem ktoś chce zajmować się polityką gospodarczą jako całością, to ma do wyboru: albo zdobyć pozycję szefa gospodarczego w państwie albo gustować w funkcji doradcy”⁴⁹⁹. Według Bobrowskiego o powodzeniu doradcy decyduje nie tylko fakt słuchania go przez decydenta, ale sytuacja, w której jest on słyszany: „Nie procent zaaprobowanych przez decydenta koncepcji doradcy decyduje o powodzeniu tego ostatniego, ale to, czy z jego pracy zostaje jakiś trwały ślad”⁵⁰⁰. Bobrowski uważa, że „(...) trzeba się liczyć z «procesem dojrzewania skutków». Żadna trafna myśl nie ginie, byle nie była skazana na zapomnienie, a zatem by była jakoś utrwalona i znana”⁵⁰¹. Sposobem na

⁴⁹⁴ *Być słuchanym od czasu do czasu...*, jw., s. 4.

⁴⁹⁵ „Wierzę, że trafna myśl nie ginie”..., jw., s. 22–25.

⁴⁹⁶ Tamże, s. 22.

⁴⁹⁷ Tamże.

⁴⁹⁸ Tamże.

⁴⁹⁹ Tamże.

⁵⁰⁰ Tamże.

⁵⁰¹ Tamże, s. 23.

Podsumowanie

Wielu członków organów doradczych wierzyło w realizację zasady jawności ich prac i o nią walczyło. Sądziło oni, że w ten sposób będą mogli wpływać na jakość podejmowanych decyzji gospodarczych rządu. Przekonanie to, jak wskazuje analiza działalności rad, zostało urzeczywistnione jedynie w zakresie informowania opinii społecznej, i to tylko w początkowych latach działalności organów doradczych. Brak formalnego uregulowania tej kwestii odróżnia RSSG od KRG i RE, w przypadku których zapisano w odpowiednim akcie prawnym, że mają informować opinię publiczną o swoich pracach i ich efektach. Brak zapisu o informowaniu opinii publicznej nie ograniczał działań RSSG w tym zakresie. Pierwszy jej raport opublikowano w niecałe 4 miesiące od pierwszego merytorycznego posiedzenia RSSG.

Wielu ekonomistów, na podstawie własnych doświadczeń wyniesionych z prac w radach, wskazuje na ich znikomy wpływ na decyzje rządu.

Przedstawione w tej pracy rady ekonomiczne były doradczym i opiniodawczym organem Rady Ministrów (tab. 14).

Tabela 14
Charakter rad ekonomicznych w latach 1957–2006

Nazwa rady	Charakter rady
Rada Ekonomiczna (1957–1961)	Organ opiniodawczy Rady Ministrów
Konsultacyjna Rada Gospodarcza (1982–1989)	Organ doradczy i opiniodawczy Rady Ministrów, Prezydium Rządu oraz Prezesa Rady Ministrów
Rada Ekonomiczna (1989–1991)	Organ doradczy i opiniodawczy Rady Ministrów oraz Prezesa Rady Ministrów
Rada Strategii Społeczno-Gospodarczej (1994–2006)	Organ opiniodawczo-doradczy przy Prezesie Rady Ministrów

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Uchwały Nr 768 Rady Ministrów z dnia 4 grudnia 1956 r. w sprawie powołania Rady Ekonomicznej (M.P. nr 101, poz. 1168); Uchwały Nr 65 Rady Ministrów z dnia 1 kwietnia 1982 r. w sprawie powołania Konsultacyjnej Rady Gospodarczej (M.P. nr 11, poz. 77); Uchwały Nr 306 Rady Ministrów z dnia 20 listopada 1989 r. w sprawie powołania Rady Ekonomicznej (M.P. nr 39, poz. 306); Zarządzenia Nr 3 Prezesa Rady Ministrów z dnia 26 stycznia 1995 r. w sprawie powołania Rady Strategii Społeczno-Gospodarczej; Zarządzenia Nr 16 Prezesa Rady Ministrów z dnia 25 lutego 1997 r. w sprawie powołania Rady Strategii Społeczno-Gospodarczej; Zarządzenia Nr 37 Prezesa Rady Ministrów z dnia 25 maja 1998 r. w sprawie powołania Rady Strategii Społeczno-Gospodarczej i Zarządzenia Nr 21 Prezesa Rady Ministrów z dnia 13 lutego 2002 r. w sprawie powołania Rady Strategii Społeczno-Gospodarczej.

Na podstawie analizy dostępnych materiałów, dotyczących instytucji doradczych funkcjonujących przy Radach Ministrów, sformułowano tezę, że rady – z wyjątkiem RSSG – tworzone w celu zaspokojenia informacyjnych potrzeb opinii publicznej

i w pewnym stopniu były one wyrazem ambicji naukowych (i nie tylko) określonej grupy osób, związanych mniej lub bardziej z daną opcją polityczną i doktryną społeczno-gospodarczą. W przypadku RSSG chodziło w zasadzie o uzyskiwanie opinii różnych środowisk na temat najważniejszych kierunków strategii społeczno-gospodarczej realizowanej przez rządy, kierowane kolejno przez: Waldemara Pawlaka, Józefa Oleksego, Włodzimierza Cimoszewicza, Jerzego Buzka, Leszka Millera i Marka Belkę.

Jeśli chodzi o sprawność działania rady, kluczową rolę odgrywali jej przewodniczący i wiceprzewodniczący oraz sekretariat. To od umiejętności osób wchodzących w skład prezydium zależało jej sprawne funkcjonowanie. Okazuje się, że szczególnie ważna w pracach rady była umiejętność przewodniczącego wypracowywania *consensusu* w grupie ekspertów reprezentujących różne poglądy i temperamenty intelektualne.

Oskar Lange, jako przewodniczący Rady Ekonomicznej złożonej z osób o bardzo zróżnicowanych poglądach, musiał często podczas posiedzeń plenarnych proponować rozwiązania kompromisowe, uwzględniając przy tym rozmaite, czasem nawet sprzeczne opinie. Niekiedy sam Lange musiał iść na kompromis wbrew swoim przekonaniom⁵⁹⁷.

Jak już wspomniano, Czesław Bobrowski jako przewodniczący KRG potrafił osiągać *consensus* między jej członkami dotyczący treści raportów i opinii.

Jan Mujżel, który był przewodniczącym RSSG od momentu jej powołania w 1994 r. do jej rozwiązania w 2006 r. – jak wspominają członkowie RSSG Stefan Krajewski i Elżbieta Mączyńska – wywierał „bardzo wyraźny wpływ i na sposób pracy Rady i na wyrażane przez nią poglądy oraz opinie”⁵⁹⁸.

Wyniki analizy składu poszczególnych rad omawianych w tej pracy pozwalają stwierdzić, że dopiero RE z 1989 r. i RSSG były reprezentatywne zarówno w kontekście poglądów ekonomicznych, jak i politycznych. Pierwsza Rada Ekonomiczna z 1957 r. i w znacznym stopniu KRG były tworzone na bazie ekonomistów związanych z obowiązującą wówczas doktryną ekonomiczną, a osoby wchodzące w ich skład były w mniejszym lub większym stopniu powiązane z ideą państwa socjalistycznego z centralnym mechanizmem planowania.

Na podkreślenie zasługuje fakt, że kilka osób uczestniczyło w pracach dwóch, trzech, a nawet czterech rad. Na przykład Zdzisław Sadowski uczestniczył w pracach wszystkich analizowanych rad. Pracował w Sekretariacie RE z 1957 r., przez kilka miesięcy był przewodniczącym KRG, a także członkiem RE z 1989 r. i RSSG.

Jan Mujżel uczestniczył w pracach zespołu do spraw cen Rady Ekonomicznej z 1957 roku⁵⁹⁹. Był także wiceprzewodniczącym RE z 1989 r. oraz przewodniczącym RSSG we wszystkich jej kadencjach.

⁵⁹⁷ J. Zaręba, *Reforma w testamencie. Rzecz o Oskarze Langem...*, jw., s. 168.

⁵⁹⁸ *Polska Transformacja. Sukcesy i bariery. Refleksje z okazji jubileuszu profesora Jana Mujżela*, red. M. Belka, S. Krajewski, E. Mączyńska, Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2003, s. 12.

⁵⁹⁹ *Trudne pytania. Rozmowa z wiceprzewodniczącym Rady Ekonomicznej profesorem Janem Mujżelem*, „Życie Gospodarcze” 1990, nr 12, s. 5.

Bibliografia

Akty prawne

- Uchwała Nr 768 Rady Ministrów z dnia 4 grudnia 1956 r. w sprawie powołania Rady Ekonomicznej (M.P. nr 101, poz. 1168).
- Uchwała Nr 65 Rady Ministrów z dnia 1 kwietnia 1982 r. w sprawie powołania Konsultacyjnej Rady Gospodarczej (M.P. nr 11, poz. 77).
- Uchwała Nr 281 Rady Ministrów z dnia 16 grudnia 1985 r. zmieniająca uchwałę w sprawie powołania Konsultacyjnej Rady Gospodarczej (M.P. nr 43, poz. 281).
- Uchwała Nr 306 Rady Ministrów z dnia 20 listopada 1989 r. w sprawie powołania Rady Ekonomicznej (M.P. nr 39, poz. 306).
- Uchwała Nr 2 Rady Ministrów z dnia 15 stycznia 1992 r. uchylająca uchwałę w sprawie powołania Rady Ekonomicznej (M.P. nr 2, poz. 9).
- Zarządzenie Nr 3 Prezesa Rady Ministrów z dnia 26 stycznia 1995 r. w sprawie powołania Rady Strategii Społeczno-Gospodarczej.
- Zarządzenie Nr 16 Prezesa Rady Ministrów z dnia 25 lutego 1997 r. w sprawie powołania Rady Strategii Społeczno-Gospodarczej.
- Zarządzenie Nr 37 Prezesa Rady Ministrów z dnia 26 maja 1998 r. w sprawie powołania Rady Strategii Społeczno-Gospodarczej.
- Zarządzenie Nr 21 Prezesa Rady Ministrów z dnia 13 lutego 2002 r. w sprawie powołania Rady Strategii Społeczno-Gospodarczej.
- Zarządzenie Nr 66 Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 lipca 2004 r. zmieniające zarządzenie w sprawie powołania Rady Strategii Społeczno-Gospodarczej.

Źródła archiwalne

- Archiwum Akt Nowych
Zespół 290 Urząd Rady Ministrów
Rada Ekonomiczna 1957– (sygn. 22/1–220)
Rada Ekonomiczna 1989–1991 (sygn. 22/221–301)
Zespół 1652 Konsultacyjna Rada Gospodarcza
Archiwum Polskiej Akademii Nauk w Warszawie
Zespół 422/0 (sygn. III-309)

Prasa polityczna i społeczno-gospodarcza

- „Nowe Życie Gospodarcze” 1995–2007.
- „Polityka” 1957, 1985.
- „Przegląd” 2010.
- „Rzeczpospolita” 1982–1983.
- „Życie Gospodarcze” 1956–1963, 1982–1995.
- „Życie Warszawy” 1957–1958.

Wywiady prasowe

- Być słuchanym od czasu do czasu. Rozmowa z prof. Czesławem Bobrowskim, przewodniczącym Konsultacyjnej Rady Gospodarczej, „Życie Gospodarcze” 1982, nr 12, s. 1, 4.*
- Cudów nie ma. Rozmowa z profesorem Czesławem Bobrowskim, „Życie Gospodarcze” 1985, nr 51/52, s. 1, 6.*
- Czy rząd chce wiedzieć? Rozmowa z prof. Elżbietą Mączyńską, sekretarzem Rady Strategii Społeczno-Gospodarczej oraz prof. Jerzym Osiatyńskim, wiceprzewodniczącym RSSG, „Życie Gospodarcze” 2005, nr 23, s. 5–9.*

- Nie liczę na przełom, liczę na proces.* Rozmowa z profesorem Czesławem Bobrowskim, „Życie Gospodarcze” 1987, nr 51/52, s. 1.
- Od wczoraj do jutra.* Rozmowa z profesorem Czesławem Bobrowskim, „Życie Gospodarcze” 1982, nr 1, s. 1, 4.
- Ogrodnicy i Kowale.* Rozmowa z profesorem Czesławem Bobrowskim, „Życie Gospodarcze” 1989, nr 52/53, s. 1.
- Polityka to pragmatyzm.* Rozmowa z przewodniczącym Rady Ekonomicznej prof. Witoldem Trzeciakowskim, „Życie Gospodarcze” 1991, nr 51–52, s. 7.
- Trudne pytania.* Rozmowa z wiceprzewodniczącym Rady Ekonomicznej profesorem Janem Mujzelem, „Życie Gospodarcze” 1990, nr 12, s. 5.
- „Wierzę, że trafna myśl nie ginie”. O doradzaniu i doradcach rozmowa z Profesorem Bobrowskim,* „Nowe Książki” 1985, nr 12, s. 22–25.
- Za co odpowiadają doradcy,* „Polityka” z 2 marca 1985 r., nr 9, 1, 4.

Opracowania

- Baka W., *Zmagania o reformę*, Iskry, Warszawa 2007.
- Balcerowicz L., *800 dni. Szok kontrolowany*, zapisał J. Baczyński, Polska Oficyna Wydawnicza „BGW”, Warszawa 1992.
- Bałtowski M., *Gospodarka socjalistyczna w Polsce*, WN PWN, Warszawa 2009.
- Bałtowski M., Miszewski M., *Transformacja gospodarcza w Polsce*, WN PWN, Warszawa 2006.
- Bobrowski Cz., *Przed zmianą modelu gospodarczego*, „Życie Gospodarcze” 1957, nr 19, s. 1–2.
- Bobrowski Cz., *Wspomnienia ze stulecia*, Wydawnictwo Lubelskie, Lublin 1984.
- Bolesta-Kukułka K., *Gra o władzę a gospodarka polska 1944–1991*, PWE, Warszawa 1992.
- Bożyk P., *Kto winien? Politycy i polityka gospodarcza pod pręgierzem*, Wydawnictwo PAE, Warszawa 1992.
- Bożyk B., *Marzenia i rzeczywistość, czyli anatomia polskiego kryzysu*, PIW, Warszawa 1983.
- Brus W., Łaski K., *Od Marksa do rynku*, WN PWN, Warszawa 1992.
- Brus W., *Spór o rolę planu centralnego*, „Życie Gospodarcze” 1957, nr 12, s. 1, 4–5.
- Brus W., *Zmora reformowania socjalistycznego systemu ekonomicznego*, PTE.
- Bugaj R., *O sobie i innych*, Wydawnictwo The Facto, Warszawa 2010.
- Czesław Bobrowski – *mistrz ekonomii stosowanej*, red. M. Kulowa, Uniwersytet Warszawski, Warszawa 2004.
- Dorozik L., Flejterski S., Rozenberg L., *Usługi konsultingowo-doradcze, w: Współczesna ekonomika usług*, red. nauk. S. Flejterski, A. Panasiuk, J. Perenc, G. Rosa, WN PWN, Warszawa 2005.
- Drewnowski J., *Autobiografia*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” 1990, nr 4.
- Eisler J., *Marzec 1968. Geneza. Przebieg. Konsekwencje*, PWN, Warszawa 1991.
- Formela K., *Koncepcja funkcjonowania gospodarki centralnie planowanej w pracach Rady Ekonomicznej, 1957–61*, SGH, Warszawa 1990 (maszynopis).
- Friszke A., *Przystosowanie i opór. Studia z dziejów PRL*, Biblioteka „Więzi”, Warszawa 2007.
- Grała D.T., *Reformy gospodarcze w PRL (1982–1989). Próba ratowania socjalizmu*, Wyd. TRIO, Warszawa 2005.
- Gwiazda A., *Doradczo-ekspertyzowa rola nauki*, „Wektory gospodarki” 1988, nr 4, s. 39–40.
- Hausner J., *Pętla rozwoju. O polityce gospodarczej lat 2001–2005*, Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2007.
- Herczyński R., *Spełnana nauka. Opozycja intelektualna w Polsce 1945–1970*, Wydawnictwo Naukowe Semper, Warszawa 2008.
- Jędrychowski S., *Moje kontakty z Czesławem Bobrowskim*, „Ekonomista” 1984, nr 1–2.
- Kaczmarek R., *Historia Polski 1914–1989*, WN PWN, Warszawa 2010.
- Kaczmarek T.T., *Kto kieruje globalizacją? Think Tanki, kuźnie nowych idei*, Difin, Warszawa 2011.
- Kalecki M., *Dziela*, t. 3, *Socjalizm. Funkcjonowanie i wieloletnie planowanie*, PWE, Warszawa 1982.
- Kalecki M., *Dziela*, t. 5, *Kraje rozwijające się. Studia varia: o ekonomii i ekonomistach*, PWE, Warszawa 1985.

- Kalecki M., *Schemat nowego systemu bodźców i nakazów*, „Życie Gospodarcze” 1957, nr 29, s. 1.
- Kaliński J., *Bitwa o handel 1947–1948*, KiW, Warszawa 1970.
- Kaliński J., *Plan Odbudowy Gospodarczej 1947–1949*, KiW, Warszawa 1977.
- Kaliński J., *Wzrost w warunkach transformacji ustrojowej (1992–2008)*, w: *Polskie osiągnięcia gospodarcze*, red. nauk. J. Kaliński, WAIp, Warszawa 2010.
- Kaliński J., *Transformacja gospodarki polskiej w latach 1989–2004*, SGH, Warszawa 2009.
- Kaliński J., Landau Z., *Gospodarka Polski w XX wieku*, PWE, Warszawa 1998.
- Karpiński A., *40 lat planowania w Polsce. Problemy, ludzie, refleksje*, PWE, Warszawa 1986.
- Kołodko G., *Inflacja, reforma, stabilizacja*, Studencka Oficyna Wydawnicza ZSP, Warszawa 1990.
- Kołodko G.W., *Kryzys, dostosowanie i rozwój. Wyzwania polityki, a dylematy nauk ekonomicznych*, „Wektory Gospodarki” 1989, nr 11/12, s. 19–26.
- Kołodko G.W., *Strategia dla Polski*, Poltext, Warszawa 1994.
- Kołodko G.W., *Wędrujący świat*, Prószyński i S-ka, Warszawa 2008.
- Kowalik T., *Ekonomiści wobec ruchów społecznych*, w: *Przełomowy rok 1956 a współczesność*, red. nauk. Z. Sadowski, Wydawnictwo PTE, Warszawa 2007.
- Kowalik T., *Intelektualne źródła polskiej transformacji*, w: *Wielka transformacja. Zmiany ustroju w Polsce po 1989*, wybór i komentarze I. Krzemiński, WN ŁOŚGRAF, Warszawa 2011.
- Kowalik T., *Przedmowa*, w: *Stanisław Gomułka i transformacja polska: Dokumenty i analizy 1968–1989*, Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2010.
- Kowalik T., *Spory o ustrój społeczno-gospodarczy w Polsce. Lata 1944–1948*, Wydawnictwo Key Text, Warszawa 2006.
- Kowalik T., *Systemy gospodarcze. Efekty i defekty reform i zmian ustrojowych*, Fundacja Innowacja, Warszawa 2005.
- Kowalik T., *WWW.POLSKATRANSFORMACJA.PL*, Wydawnictwo MUZA SA, Warszawa 2009.
- Kowalik T., *Wybitny intuicjonista*, w: *Czesław Bobrowski – mistrz ekonomii stosowanej*, red. M. Kulowa, Uniwersytet Warszawski, Warszawa 2004.
- Krajewski S., Mączyńska E., *Wspomnienie o Profesorze Janie Mujżelu (1923–2006)*, „Gospodarka Narodowa” 2006, nr 7–8, s. 1–8.
- Kuciński K., *Przedmiot nauk ekonomicznych*, w: *Metodologia nauk ekonomicznych. Dylematy i wyzwania*, red. K. Kuciński, Difin, Warszawa 2010.
- Kuczyński W., *Solidarność u władzy. Dziennik 1989–1993*, Europejskie Centrum Solidarności, Gdańsk 2010.
- Kuczyński W., *Zwierzenia zausznika*, Polska Oficyna Wydawnicza BGW, Warszawa 1992.
- Kurowski S.J., *Model a cele gospodarki narodowej*, „Życie Gospodarcze” 1957, nr 7, s. 2, 7 (cz. I), nr 12, s. 4 (cz. II).
- Landau Z., Roszkowski W., *Polityka gospodarcza II RP i PRL*, WN PWN, Warszawa 1995.
- Lange O., *Dzieła*, t. 8, *Działalność naukowa i społeczna 1904–1965*, PWE, Warszawa 1986.
- Lange O., *Pisma ekonomiczne i społeczne 1930–1960*, PWN, Warszawa 1961.
- Lipiński E., *Problemy, pytania, wątpliwości. Z warsztatu ekonomisty*, PWE, Warszawa 1981.
- Łukawer E., *Teoria ekonomiczna a praktyka*, rozmawiała A. Kostrz., „Wektory Gospodarki” 1988, nr 4.
- Łukawer E., *Z historii polskiej myśli ekonomicznej 1945–1995*, Centrum Edukacji i Rozwoju Biznesu, Wyższa Szkoła Bankowości, Finansów i Zarządzania, Warszawa 1995.
- Mazurek M., *Spoteczeństwo kolejki. O doświadczeniach niedoboru 1945–1989*, Wydawnictwo TRIO, Warszawa 2010.
- Morawski W., *Dzieje gospodarcze Polski*, Difin, Warszawa 2010.
- Messner Z., *Jesteśmy w czasie przełomowych przemian i decyzji*, „Wektory Gospodarki” 1988, nr 4, s. 3.
- Messner Z., *Kuglarze i księgowi*, Polska Oficyna Wydawnicza BGW, Warszawa 1993.
- Mieszczankowski M., *Koncepcje Kurowskiego a rzeczywistość*, „Życie Gospodarcze” 1957, nr 12, s. 5.
- Nasiłowski M., *System gospodarczy – reforma i perspektywy*, w: *U źródeł polskiego kryzysu. Społeczno-ekonomiczne uwarunkowania rozwoju gospodarczego Polski w latach osiemdziesiątych*, red. nauk. A. Müller, PWN, Warszawa 1985.
- Osiatyński J., *Michał Kalecki o gospodarce socjalistycznej*, PWN, Warszawa 1988.

- Ostrowski M., *W Radzie Ekonomicznej*, w: Czesław Bobrowski – mistrz ekonomii stosowanej, red. M. Kulowa, Uniwersytet Warszawski, Warszawa 2004.
- Pajestka J., *Rzecz o świecie i polskich sprawach*, Oficyna Naukowa, Warszawa 1993.
- Polska Transformacja. Sukcesy i bariery. Refleksje z okazji jubileuszu profesora Jana Mujzela*, red. M. Belka, S. Krajewski, E. Mączyńska, Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2003.
- Polski ustrój społeczno-gospodarczy. Jaki kapitalizm*, Rada Strategii Społeczno-Gospodarczej przy Radzie Ministrów, Raport nr 22, Warszawa 2003.
- Rakowski M.F., *Czasy nadziei i rozczarowań*, Czytelnik, Warszawa 1985–1987.
- Rakowski M.F., *Dzienniki polityczne 1981–1983*, Iskry, Warszawa 2004.
- Rakowski M.F., *Dzienniki polityczne 1984–1986*, Iskry, Warszawa 2005.
- Rakowski M., *Jak to się stało*, Polska Oficyna Wydawnicza BGW, Warszawa 1991
- Rada Strategii Społeczno-Gospodarczej przy Radzie Ministrów, *Kapitał ludzki. Stan i perspektywy*, Raport nr 27, Warszawa 1998.
- Roszkowski W., *Przekształcenia społeczne i gospodarcze w Polsce w latach 1944–1989*, w: PRL od lipca 44 do grudnia 70, red. K. Persak, P. Machcewicz, Bellona, Warszawa 2010.
- Rozmowy. Stanisław Gomułka o sobie, ekonomii, gospodarce*, w: Stanisław Gomułka i transformacja polska: Dokumenty i analizy 1968–1989, red. T. Kowalik, Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2010.
- Sadowski Z., *45 lat z Czesławem Bobrowskim*, w: Czesław Bobrowski – mistrz ekonomii stosowanej, red. M. Kulowa, Uniwersytet Warszawski, Warszawa 2004.
- Sadowski Z., *Przez ciekawe czasy. Rozmowy z Pawłem Kozłowskim o życiu, ludziach i zdarzeniach*, PTE, INE PAN, Warszawa 2011.
- Sadowski Z., *Sceny polskiego dramatu*, w: Sadowski Z., *Eseje o gospodarce*, DOM WYDAWNICZY BELLONA, Warszawa 2000.
- Sierocki T., *Oskar Lange*, KiW, Warszawa 1989.
- Skodlarski J., *Zarys historii gospodarczej Polski*, WN PWN, Warszawa 2005.
- Sowa A.L., *Historia polityczna Polski 1944–1991*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 2011.
- Święcicki M., *Konsultacyjna Rada Gospodarcza – czytana, ale nie słuchana*, w: Czesław Bobrowski – mistrz ekonomii stosowanej, red. M. Kulowa, Uniwersytet Warszawski, Warszawa 2004.
- Transformacja polska. Dokumenty i analizy 1990*, wybór S. Gomułka i T. Kowalik, Wydawnictwo SCHOLAR, Warszawa 2011.
- Uchwała II Zjazdu Ekonomistów Polskich w Warszawie w dniach 7–10 czerwca 1956 r.*, w: *Przełomowy rok 1956 a współczesność*, red. nauk. Z. Sadowski, Wydawnictwo PTE, Warszawa 2007.
- U źródeł polskiego kryzysu. Społeczno-ekonomiczne uwarunkowania rozwoju gospodarczego Polski w latach osiemdziesiątych*, red. nauk. A. Müller, PWN, Warszawa 1985.
- Wilczyński W., *Dylematy polityki ustrojowej*, w: *Polska transformacja i jej przyszłość*, red. nauk. E. Mączyńska, PTE, Warszawa 2007.
- Wilczyński W., *Polska gospodarka. Między racjonalnością a demagogią*, Zysk i S-ka Wydawnictwo, Poznań 2006.
- Wilczyński W., *Problemy i dylematy „ścieżki dojścia” do docelowego modelu ekonomicznego*, „Wektory” 1985, nr 8, s. 12–13, 46.
- Wilczyński W., *Reforma po czterech latach (cz. 1 – Ocena)*, „Wektory” 1985, nr 12, s. 5–8.
- Wilczyński W., *Reforma po czterech latach (cz. 2 – Zagrożenia)*, „Wektory” 1986, nr 1, s. 20–24.
- Winiarski B., Winiarska F., *Ewolucja systemu i kierunków polityki gospodarczej w Polsce w latach 1944–1989*, w: *Polityka gospodarcza*, red. nauk. B. Winiarski, PWN, Warszawa 2004.
- Wyczałkowski M.R., *Życie człowieka kontrowersyjnego*, Wydawnictwo PTE, Warszawa 2005.
- Zaręba J., *Reforma w testamencie. Rzecz o Oskarze Langem*, Młodzieżowa Agencja Wydawnicza, Warszawa 1985.
- Zawadzki B., *Sadowski Zdzisław Lech*, w: *Ekonomia od A do Z*, red. S. Sztaba, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2007.
- Zawistowski A., *Polska Ludowa. Wzrost podporządkowany doktrynie politycznej*, w: *Polskie osiągnięcia gospodarcze*, red. J. Kaliński, WAIp, Warszawa 2010.

Indeks

A

Abramowicz Lesław 146
Ajewski Marcin 146
Ambroziak Jacek 71
Andrzejewski Adam 51

B

Baczko Tadeusz 144
Baczyński Jerzy 70
Badura Ryszard 51
Baka Władysław 15, 26, 48, 62, 63, 67, 69, 70,
91, 92, 113, 145
Balcerowicz Leszek 12, 62, 70, 73, 74, 75, 80,
83, 85, 86, 87, 89, 99, 107, 112, 116, 123,
132
Balicki Władysław 91, 92, 136, 137, 146, 149
Bałtowski Maciej 16, 20, 44, 47, 70, 83
Barcikowski Stefan 26
Bar Ludwik 51
Bauc Jarosław 92, 143
Bauer Romuald 142
Beksiak Janusz 89
Belka Marek 13, 14, 88, 91, 92, 101, 103, 106,
114, 119, 120, 126, 129, 149, 151
Bernolak Zuzanna 138
Beskid Lidia 145
Bieńkowski Władysław 26
Birencwajg Henryk 26
Blinowski Franciszek 26, 27
Błaszczyk Barbara 92, 146
Boblewski Andrzej 79
Bobrowski Czesław 14, 15, 23, 24, 25, 26, 27,
32, 33, 37, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 48, 49,
50, 51, 52, 53, 55, 57, 58, 59, 60, 61, 62,
63, 64, 65, 66, 82, 83, 84, 85, 88, 107,
108, 109, 110, 112, 117, 123, 126, 130
Bogusz Witold 26
Bolesta-Kukułka Krystyna 44
Boni Michał 148
Borkowska Stanisława 145, 147
Borowski Marek 80, 87
Bożyk Paweł 15, 43, 47, 48, 66, 83, 120, 121,
122

Bretsznajder Stanisław 26
Broniewski Stanisław 26
Brus Włodzimierz 14, 20, 25, 26, 27, 31, 37,
39, 41, 42, 48, 84, 85, 113, 114
Brzoza Anatol 26
Bugaj Ryszard 45, 66, 71, 73, 74, 75, 81, 82, 83,
84, 85, 86, 92, 148
Bujko Jan 144
Buzek Jerzy 88, 106, 126, 141, 146

C

Cheliński Ryszard 26
Chmielewski Konstanty 51
Chojna-Duch Elżbieta 119
Chorszewski Włodzimierz 114
Chrupek Zbigniew 143
Cieślak Stanisław 26
Cimoszewicz Włodzimierz 88, 126
Clinton Bill 7
Cymer Adam 107, 118
Cyrankiewicz Józef 21, 23, 37, 40, 41
Czaja Stanisław 50
Czekaj Jan 119, 144, 146, 147

D

Dąbrowski Janusz Marek 94, 142
Dąbrowski Marek 89, 146
Dembiński Felicjan 26
Dietl Jerzy 71, 82, 83, 145
Dietrich Marek 144
Doberski Władysław 16
Doerffer Jerzy 51
Domański Ryszard 145
Dorozik Leon 11
Drewnowski Jan 14, 23, 26, 28, 31, 41, 43, 84
Dryll Irena 94, 115
Duczkowska-Mafysz Katarzyna 92, 119, 147
Duda Ludomir 142
Durka Barbara 143, 148
Dziedzic Franciszek 26
Dziewoński Kazimierz 51

E

Ehrlich Piotr 20
Eisler Jerzy 37

F

Fajferek Antoni 51
Fallenbuchl Zbigniew 77
Fedorowicz Zdzisław 143
Fellenbuchl Michał 78
Fidelski Roman 26, 28, 32, 36
Fiedor Bogusław 91, 92, 95, 97, 99, 100, 135, 136, 137, 143, 146, 149, 150, 151
Fiszal Henryk 20, 26
Flejterski Stanisław 11, 17
Formela Kazimierz 15, 17, 19, 34, 38
Friszke Andrzej 51
Frydman Roman 77

G

Gandziarski Maciej 52
Gardawski Juliusz 145
Gasparski Wojciech 145
Gawlikowska-Hueckel Krystyna 143
Giebler Heiko 8
Gierek Edward 26, 27, 115, 120, 122
Gilowska Zyta 92, 145
Glikman Paweł 145
Gliński Bohdan 20
Głuchowski Jan 91, 92, 136, 144
Golinowska Stanisława 91, 92, 136, 137, 142, 144, 146, 147, 148, 149, 151
Gomułka Władysław 19, 37, 40, 44, 45, 74, 75, 79, 107, 144
Goryński Juliusz 51
Góra Marek 94
Górecki Brunon 52, 57, 145
Grala Dariusz T. 15
Gruszecki Tomasz 76
Grzywacz Waldemar 142
Gucwa-Leśny Ewa 52
Gwiazda Adam 11, 122, 123

H

Hagemejer Helena 39, 109
Hagemajer Krzysztof 52
Hall Aleksander 71
Hausner Jerzy 89, 99, 119, 120

Hayek Friedrich von 9
Herczyński Ryszard 29, 30
Herer Wiktor 85
Horowitz Łucjan 26, 27, 32
Hübner Danuta 119

I

Iwanek Maciej 56, 71
Izdebski Hubert 146

J

Jacaszek Andrzej 146
Jakubowicz Szymon 32, 33, 38
Jarmołowicz Wacław 142
Jarosz Maria 140, 145, 151
Jaruzelski Wojciech 48, 49, 50, 61, 62, 88
Jastrzębowski Wacław 26
Jaworski Władysław 50
Jeziorański Tomasz 42, 51, 71, 72, 75, 81, 82, 115
Jędrasik-Jankowska Inetta 142
Jędrzychowski Stefan 26, 27, 29, 34, 36, 37, 44, 51, 64
Józefiak Cezary 71, 72, 82, 83, 84, 89, 92, 143, 146, 148

K

Kabaj Mieczysław 51, 57, 92, 94, 96, 137, 142, 145, 148
Kaczmarek Ryszard 20, 30
Kaczmarek Tadeusz T. 118
Kaczmarek Wiesław 94
Kaczyński Lech 118
Kalecki Michał 9, 16, 17, 21, 23, 25, 26, 27, 37, 48, 109, 110
Kaleta Józef 71, 72, 74, 75, 82, 83, 142
Kalicki Krzysztof 119
Kaliński Janusz 19, 20, 44, 70, 87
Kantecki Antoni 146
Karpiński Andrzej 16, 25, 43, 78
Kielan Tadeusz 57
Klasik Andrzej 91, 92, 143, 150
Klawe Michał 142
Kleer Jerzy 52, 147
Kloc Kazimierz 142
Knyziak Zygmunt 51
Kochanowicz Tadeusz 26
Kolarska-Bobińska Lena 79, 92

Kole Julian 26
 Kołodko Grzegorz W. 12, 15, 18, 66, 71, 72, 74,
 82, 83, 85, 86, 87, 88, 89, 105, 106, 110,
 111, 112, 116, 117, 118, 119, 120
 Kosikowski Cezary 91, 92, 142
 Kostecki Jan 52
 Kotowicz-Jawor Joanna 145
 Kowalik Tadeusz 8, 9, 15, 16, 18, 20, 21, 27,
 36, 44, 61, 70, 74, 75, 76, 79, 85, 91, 92,
 95, 96, 100, 101, 106, 107, 111, 123,
 125, 127, 136, 137, 145, 146, 149
 Kowalska Marzena 71, 81, 84, 115
 Koziarkiewicz Adam 146
 Kosiński Witold 92
 Kozłowski Jan 145
 Kozłowski Paweł 41, 48, 60, 67, 78, 79, 84, 85,
 108
 Koźmiński Andrzej K. 74, 91, 92, 136, 142,
 144
 Krajewski Stefan 88, 89, 92, 93, 94, 105, 126,
 142
 Kr H. 24
 Królikowski Stefan 26
 Krupiński Bolesław 26
 Kuciński Kazimierz 10
 Kuczyński Waldemar 48, 70, 71, 73, 74, 75, 80,
 93, 113, 117
 Kulesza Józef 26
 Kulowa Małgorzata 15, 26
 Kurowski Stefan J. 25, 71, 72, 83, 115
 Kuziński Stanisław 26, 30
 Kwiatkowski Eugeniusz 93, 94, 142, 144, 147
 Kwiatkowski Stefan 144

L

Landau Zbigniew 19, 45
 Lange Oskar 15, 16, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28,
 29, 30, 31, 36, 37, 38, 39, 126
 Laskowska M. 57
 Laskowski Aleksander 26, 32
 Leopold Antoni 71, 75, 83, 91, 92, 93, 100,
 114, 137, 143, 147
 Lewandowski Janusz 91, 147
 Liberda Barbara 145
 Liberska Barbara 143, 148
 Lipiński Edward 9, 15, 21, 25, 26, 32, 37, 39,
 40, 41, 44, 109
 Lipiński Jan 51, 52, 71, 74, 79, 82, 83, 84, 91,
 92, 93, 136
 Lipowski Adam 71, 72, 79, 81, 83, 89, 92, 94,

142, 147

Lis Krzysztof 75, 76
 Lisowski Andrzej 143
 Lutkowski Karol 93, 143, 146
 Lutosławski Jerzy 26

Ł

Łaski Kazimierz 20, 31, 75, 85
 Ławniczak Ryszard 91, 92
 Łukaszewicz Aleksander 51, 57, 78, 112
 Łukawer Edward 43, 55, 58, 59, 111

M

Machcewicz Paweł 20
 Maciej Jan 92, 93, 146, 147, 150
 Majer Zbigniew 51
 Malicki Michał 26
 Małecki-Tepicht Stefan 52
 Małkowski Jan 26
 Manteuffel Ryszard 26, 51
 Mańkowski Stanisław 142
 Marcinkiewicz Kazimierz 88, 103
 Marczewski Krzysztof 145
 Markiewicz Władysław 51
 Markowski Tadeusz 91, 92, 136, 143, 145, 149
 Marody Mirosława 91, 92
 Marzec Anna 146
 Mazowiecki Tadeusz 55, 60, 69, 70, 71, 84, 88,
 113, 117
 Mazurek Małgorzata 47
 Mączyńska Elżbieta 14, 15, 18, 87, 88, 89, 91,
 92, 93, 95, 96, 97, 99, 100, 101, 102,
 103, 105, 107, 118, 119, 126, 135,
 136, 137, 138, 146, 147, 150, 151, 152
 Merkel Wolfgang 8
 Messner Zbigniew 59, 61, 129
 Michalski Ryszard 119
 Mieszczankowski Mieczysław 25
 Miller Leszek 88, 94, 126
 Minc Hilary 44
 Minor Marian 38
 Misiak Marek 105, 114, 115, 148
 Miszewski Maciej 47, 70, 83
 Monkiewicz Jan 94, 119, 142
 Morawski Witold 20, 25, 51, 89
 Morecka Zofia 20
 Moszkowicz Krystyna 144
 Moszkowicz Mieczysław 91, 92, 93, 135, 144,
 145, 146, 147, 150, 151

Mozołowski Andrzej 52
 Mujżel Jan 9, 14, 42, 71, 72, 75, 76, 79, 82, 83,
 84, 86, 88, 89, 91, 92, 93, 95, 96, 97, 99,
 100, 102, 103, 105, 107, 113, 114, 116,
 117, 118, 126, 135, 136, 137, 138, 149,
 150, 151
 Müller Aleksander 42, 111
 Myszowska Maria 146

N

Nasiłowski Mieczysław 42, 51, 57, 111

O

Ociepka Marek 119
 Okoń-Horodyńska Ewa 119
 Oleksy Józef 126
 Olszewski Jerzy 26, 32
 Orłowski Mirosław 12, 21, 22, 144
 Osiatyński Jerzy 9, 16, 17, 21, 25, 92, 93,
 95, 101, 102, 103, 136, 151, 152,
 156
 Ostrowski Marian 15, 26, 28, 50
 Owsiak Stanisław 91, 92, 95, 96, 99, 100, 135,
 136, 137, 138, 145, 147, 148
 Oyrzanowski Bronisław 26

P

Pajestka Józef 20, 26, 27, 50, 85, 109, 110, 123
 Panasiuk Aleksander 11
 Pawlak Waldemar 87, 88, 89, 126
 Pawłowicz Leszek 144
 Perczyński Maciej 26
 Perenc Józef 11
 Persak Krzysztof 20
 Pieńkowska Małgorzata 144
 Pińkowski Józef 113
 Płowiec Urszula 91, 92, 93, 136, 143, 146, 149,
 151
 Poczta Walery 147
 Podstawka Marian 148
 Pohorille Maksymilian 26
 Popkiewicz Józef 20
 Porowski Sylwester 144
 Porwit Krzysztof 51, 52, 57, 71, 72, 73, 74, 75,
 78, 83, 89, 92, 93, 127, 144, 145
 Pszczołkowski Edward 25, 26, 27, 32
 Pustówka Eugeniusz 51

R

Rajkiewicz Antoni 24, 25, 26, 31, 32, 34, 35,
 36, 38, 39
 Rakowski Mieczysław F. 48, 60, 62, 69, 70
 Rapaczyński Andrzej 77
 Rączkowski Stanisław 26, 51
 Regulski Jerzy 145
 Rosa Grażyna 11
 Rosati Dariusz 91, 146
 Rostowski Jacek 79
 Roszkowski Wojciech 20, 45
 Rowiński Janusz 143, 146
 Rozenberg Leonard 11
 Rybiński Krzysztof 12
 Rychard Andrzej 71, 75, 83, 89, 93, 148
 Rydygier Wiesław 51, 52, 56, 146
 Rymuza Krzysztof 146

S

Sadowski Władysław 85
 Sadowski Zdzisław Lech 13, 15, 16, 21, 26, 43,
 44, 48, 51, 64, 65, 66, 67, 70, 71, 72, 74,
 75, 77, 79, 82, 83, 84, 85, 86, 89, 91, 92,
 93, 110, 126, 137, 143, 144, 145, 147,
 148, 150
 Saryusz-Wolski Jacek 93
 Secomski Kazimierz 21, 25, 26, 27, 32, 48
 Skodlarski Janusz 156
 Sobczak Tomasz 7, 8
 Socha Mieczysław 94
 Sokołowski Kazimierz 26
 Soldaczuk Józef 50
 Sołtysiński Stanisław 91
 Sopoćko Andrzej 119
 Sowa Andrzej Leon 20
 Sowada Christoph 146
 Stankiewicz Stanisław 51
 Stiglitz Joseph 7
 Strzelecka Maria 52
 Sudół Stanisław 144
 Szablewski Andrzej 142, 146
 Szczepiński Wojciech 145
 Szewczyk Marek 145
 Szlachta Jacek 93
 Szomburg Jan 89, 92, 93, 143, 144
 Szopa Bogumiła 148
 Szpilewicz Aleksander 142, 143
 Szreter Jerzy 94

Sztaba Sławomir 13
Sztanderska Urszula 94, 147
Sztucki Tadeusz 50, 63
Szuba Tadeusz J. 146
Szwalbe Stanisław 15, 26, 39, 41
Szwarc Karol 63, 64, 88, 89
Szymański Władysław 143
Szyr Eugeniusz 26, 27

Ś

Święcicki Marcin 15, 17, 51, 65

T

Tepicht Jerzy 26, 52
Topińska Irena 52
Topiński Jan 26, 93
Trąpczyński Witold 26
Trocki Michał 142
Trzeciakowski Witold 50, 51, 69, 70, 71, 72,
74, 78, 84, 85, 88, 89, 115, 117
Tusk Donald 12, 105, 118, 133
Tymowska Katarzyna 146
Tymowski Janusz 26

U

Urban Roman 147

W

Wasilewski Lesław 71, 75, 82
Welfe Władysław 91, 92, 93, 147
Wellisz Stanisław 74
Wernik Andrzej 93
Wielecki Krzysztof 79
Wielowieyski Andrzej 71
Wiktorow Aleksandra 143

Wilczyński Waclaw 51, 63, 64, 71, 79, 82, 83, 84,
87, 93, 104, 116, 117, 127, 130, 142, 144
Wilkin Jerzy 146, 147
Winiarska Felicyna 44, 45
Winiarski Bolesław 44, 45
Wiśniewski Marian 145, 148
Witkowska Janina 144
Witkowski Janusz 147
Włodarczyk Cezary W. 146
Wojciechowski Eugeniusz 145
Wojtyna Andrzej 91, 92, 93, 136, 143, 147
Woś Augustyn 50, 91, 92, 136, 143, 145, 146,
149
Wratny Jerzy 142
Wyciśłok Józef 92
Wyczałkowski Marcin R. 85, 112, 156
Wysokińska Zofia 145
Wyżnikiewicz Bohdan 145
Wziętek-Kubiak Anna 145, 146

Z

Zabierowski Jacek 143
Zacher Lech 144
Zalewski Andrzej 26
Zaręba Janusz 15, 21, 38, 39, 40, 51, 126,
156
Zawadzki Bogdan 13
Zawistowski Andrzej 20
Ząbkowicz Anna 17
Zegar Józef St. 146
Zielińska-Głębocka Anna 147
Zienkowski Leszek 71, 73, 74, 77, 83, 84, 89,
92, 93, 103, 104, 107, 120, 127, 132,
145, 147

Ż

Żabiński Leszek 93

„Autor opisując działalność zorganizowanych ciał doradczych rządu na przestrzeni półwiecza (...) wybrał zgrabną metodę narracji za pomocą licznych, na ogół świetnie dobranych wypowiedzi zarówno członków owych rad, jak i obserwatorów zewnętrznych. Wniosek ogólny – zarówno wielu cytowanych wypowiedzi, jak i Autora – jest dobrze znany. Doradcy z reguły nie są słuchani. Z pewnością znajduje w tym wyraz dobrze znana tendencja (niemal) każdej władzy do autoizolacji. Ale nie tylko. W takim zestawieniu akademicy ekonomiści-doradcy wypadają, nie zawsze zasłużenie, za dobrze. Powstaje wrażenie, że oto oni dobrze wypełniają swój obowiązek, a winni pozostają politycy. A przecież ekonomiści, wchodząc do kolejnych gabinetów, stają się politykami o tych samych skłonnościach.”

Prof. dr hab. Tadeusz Kowalik
Instytut Nauk Ekonomicznych
Polska Akademia Nauk

„Praca ta jest kolejnym potwierdzeniem obiegowego stwierdzenia, że «ekonomia (i polityka społeczno-gospodarcza) jest współcześnie najważniejsza, najciekawsza, najtrudniejsza». Dramaturgia relacji między politykami a doradcami (na ogół teoretykami ekonomii), ukazana w recenzowanej pracy, nie jest fenomenem charakterystycznym jedynie dla Polski.”

Prof. zw. dr hab. Stanisław Flejterski
Uniwersytet Szczeciński
Wydział Zarządzania i Ekonomiki Usług

„Praca dotyczy zjawiska życia społecznego, jakim są ciała doradcze powoływane przez polityków. Temat wart uwagi, gdyż jest to tendencja raczej powszednia i trwała (jak pokazuje choćby powołanie w 2010 roku w Polsce kolejnej Rady Gospodarczej przy Premierze). Przy tym, dość paradoksalnie, doradztwo instytucjonalne wymyka się z pola widzenia nauk społecznych, gdyż jest jednym ze zjawisk na pograniczu różnych dziedzin: ekonomii, socjologii, nauk politycznych, historii społecznej. Podjęcie tego tematu jest zatem ważne i warte upowszechnienia.”

Dr hab. Anna Ząbkowicz
Uniwersytet Jagielloński
Wydział Zarządzania i Komunikacji Społecznej